

راهنماهایی برای اجرای برنامه‌درسی در کلاس درس بر محور برنامه‌درسی ملی

آموزش اهمیت خاص دارد و اینکه چگونه این راهبردها به انتظارات، تجربه‌ها و فعالیت‌ها و مهارت‌های پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مرتبط شود. مشارکت دانش‌آموزان در این طراحی و نیز در مراحل اجرا از اهمیتی خاص برخوردار است. چنین مشارکتی از جانب دانش‌آموزان انگیزه و هدف‌ها و مسئولیت‌یادگیری آن‌ها را ارتقا می‌دهد. تأکید و توجه به تنوع و گوناگونی توانمندی‌ها، استعدادها، رغبت‌ها و انگیزه‌های یادگیری دانش‌آموزان در یک کلاس درس، لازمه موفقیت در اجرای هر برنامه درسی است. تطابق فعالیت‌های کاری دانش‌آموزان با میزان توانایی‌های آنان کمک خوبی به کسب قدرتمندی برنامه‌های اجرایی در هر برنامه درسی است.

یافته‌های بی‌شمار آموزشی نشان داده است که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و ارتقای کیفیت یادگیری آنان عمدتاً حاصل آموزش خوب و مؤثر است. آموزش خوب و مؤثر به فراهم کردن عوامل چندگانه‌ای وابسته است.

اهم این عوامل عبارت‌اند از میزان:

- دانش معلم درباره موضوع درسی؛
- آگاهی معلم درباره توانمندی‌ها و پیش‌دانشتهای دانش‌آموزان (با توجه به تفاوت‌های فردی آنان)؛
- انتظارات آموزشی و تربیتی معلم از دانش‌آموزان؛
- آگاهی معلم از توانمندی‌های حرفه‌ای خود؛
- آشنایی معلم با هدف‌های کلی تربیتی نظام تعلیم و تربیت؛
- اطلاع از روش‌ها و راهکارهای ایجاد انگیزه یادگیری و مسئولیت‌پذیری یادگیرندگان؛
- آشنایی معلم با راهبردها و روش‌های متنوع و گوناگون متناسب با اجرای برنامه‌های درسی خاص؛
- آشنایی معلم با روش‌ها و راهبردهای یادگیری دانش‌آموزان؛
- تسلط بر آموزه‌های طراحی آموزشی و اجرا و ارزشیابی طرح درس‌های تدوین شده؛
- عزم جزم معلم در هدایت سکان کشتی فرایند یاددهی - یادگیری.

راهنماهای اثربخش آماده‌سازی برنامه عمل

توجه لازم معلمان به موارد زیر، راهنمایی خوب برای طراحی و آماده‌سازی برنامه اجرایی برای عمل در کلاس درس است:

۱. طرح درس خود را در هر حوزه خاص تربیت و یادگیری، متناسب با کل ساختار موضوع در یک دوره تحصیلی تنظیم کنید. هر بخش یا واحد درسی از هر موضوع، در هر رشته و هر دوره و هر پایه تحصیلی

اشاره

برای به تحقق رساندن هدف‌های کلی و جزئی آموزشی «مستتر در برنامه‌های درسی»، به برنامه‌ریزی و تهیه نقشه‌ای کلی برای اجرای آن در کلاس درس نیازمندیم. از آنجا که معلمان مجربان بلافصل اجرای برنامه‌های درسی و آموزشی هستند، بنابراین چنین برنامه‌ریزی بر عهده آن‌هاست.

چنین برنامه‌ای باید به‌سان پلی میان نظر و عمل قرار گیرد. در واقع، میان برنامه‌ای که قبلاً تهیه و تدوین شده است و محیط آموزش شامل مدرسه و کلاس درس، با همه ویژگی‌های منحصر به فرد محلی و منطقه‌ای و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، ارتباط لازم و مؤثر را برقرار کند. در صورتی که قرار باشد «کیفیت یادگیری» به‌عنوان هدفی مشخص و مهم مورد توجه قرار گیرد، ابتدا باید هدف‌های مشخص کیفیت‌بخشی و پیشرفت در یادگیری تعیین شود و گرایش‌های معلم و متعلم به سمت و سوی تحقق هدف‌ها مورد توجه قرار گیرد. در این راستا آشنایی با راهبردهای مؤثر اجرای برنامه‌های درسی در صحنه عمل (فرایند یاددهی و یادگیری) انجام کار را تسهیل می‌کند. این مقاله معلمان گرامی را با تعدادی از کاراترین راهبردها آشنا می‌کند.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی ملی، هدف‌نویسی، بیان اصول، سیاست‌گذاری، طراحی و اجرای برنامه در کلاس درس

طراحی و آماده‌سازی برنامه اجرایی (آموزش)

فرایند یاددهی - یادگیری موفق محصول طراحی و سازمان‌دهی دقیق توسط یاددهنده یعنی معلم است. طراحی و تعیین هدف‌های خاص آموزش در هر موضوع، فرایندی از اقدامات اولیه معلم است. پس از آن توجه به راهنماهای یاددهی - یادگیری متناسب با موضوع

توجه به تنوع و گوناگونی توانمندی‌ها، استعدادها، رغبت‌ها و انگیزه‌های یادگیری دانش‌آموزان در یک کلاس درس، لازمه موفقیت در اجرای هر برنامه درسی است

مفاهیم درسی مستمر در محتوای آموزشی (کتاب‌های درسی و کمک‌درسی) نیفتید. طراحی شما باید جامع و متوازن باشد.

۵. مراحل ثبت و ضبط پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را در نظر داشته باشید. چنانچه ثبت و ضبط چگونگی مراحل پیشرفت تحصیلی را در طراحی پیش‌بینی کنید، سنجش پیشرفت تحصیلی و ارزشیابی چگونگی یا درجه موفقیت خود و دانش‌آموزانتان در فرایند یاددهی - یادگیری آسان‌تر خواهد شد و تکلیف شما و دانش‌آموزان در ارتباط با نشست‌ها، امتحان‌ها و آزمون‌ها از قبل مشخص خواهد بود. در این صورت می‌توانید بر مبنای برنامه‌ای از قبل مشخص شده و تدوین شده، به سنجش‌های مستمر بپردازید و از نتایج حاصل در جهت پیشرفت کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری بهره بگیرید.

۶. برنامه را با توجه به محدودیت‌های زمانی و مکانی تدارک ببینید. زمان و مکان آموزش همیشه محدودند. بهترین برنامه‌های اجرایی آن‌هایی هستند که متناسب با زمان و محیط آموزشی در اختیار طراحی و اجرا می‌شوند. چنین دقتی موجب می‌شود کارهای زائد یا تکراری انجام ندهید و در محدوده زمانی در اختیار، به نقطه مطلوب برسید.

باید با هدف‌ها و انتظارات برنامه درسی ملی هماهنگ باشد. هر طرح همچنین باید بازتابی از سیاست‌ها و رویکردهای کلی مورد نظر در برنامه درسی ملی باشد. چنانچه طرح آماده شده در محدوده ساختاری درست، هم‌سو با راهبردهای تحقق هدف‌های خرد و کلان مورد نظر تهیه و تنظیم شود و به نحوی مناسب و کارا به عمل درآید، به‌طور حتم، معلم و دانش‌آموزان با بازده مفید و مؤثر مواجه خواهند شد.

۲. انتظارات از یادگیری را به‌صورت آشکار در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید. هم معلم و هم دانش‌آموزان باید به خوبی از هدف‌ها و انتظارات یادگیری آگاهی داشته باشند و برای تحقق آن مسئولیت بپذیرند. آگاهی دانش‌آموزان از انتظارات آموزشی که در واقع همان هدف‌های خرد مورد نظر هستند، راهکارهای بهتر یادگیری را پیش روی آن‌ها قرار می‌دهد. اهمیت این قضیه از آن‌جاست که فقط اطلاع از هدف‌های آموزشی برای یادگیری کافی نیست. هر برنامه کاری باید با ارائه نتایج و انتظارات برنامه همراه باشد. چنانچه معلم از قبل بداند چه انتظاری از نتایج فعالیت‌ها و تجربه‌های یادگیری دانش‌آموزان دارد و دانش‌آموزان بدانند حاصل فعالیت‌ها و تجربه‌های یادگیری‌شان باید به چه نتایجی بینجامد، هم ارتباط معلم و دانش‌آموز راحت‌تر و سریع‌تر برقرار می‌شود، هم هدایت کار فرایند یاددهی یادگیری آسان‌تر می‌شود و هم انگیزه و رغبت فردی دانش‌آموزان برای یادگیری افزایش می‌یابد.

۳. مفاهیم درسی را پیوسته با محتوای کل برنامه درسی پیوند دهید. برقراری ارتباط میان بخش‌های متفاوت برنامه درسی از نکته‌های قابل توجه در طراحی و آماده‌سازی برنامه اجرایی است. این پیوند خودبه‌خود زمینه تمرین و تکرار آموخته‌های قبلی را نیز فراهم و به یادسپاری معنادار آن‌ها کمک می‌کند. به‌علاوه، مرتبط کردن مفاهیم مورد آموزش و یادگیری با دورنمای کلی برنامه‌های درسی نیز عامل دیگری برای هدفمندسازی فرایند یاددهی - یادگیری در جهت تحقق هدف‌های کلان برنامه‌های درسی است. در واقع، بهتر آن است که در هر موضوع آموزشی معلم سعی کند حداقل بخشی از حصارهای موجود میان موضوع‌های گوناگون (برای مثال، حصار بین درس‌های تاریخ یا جغرافیا یا اجتماعی با درس زبان‌های خارجی) را بشکند و دانش‌آموزان را با هدف‌های فراموضوعی آشنا کند. چنین تدبیری به افزایش انگیزه و رغبت یادگیری کمک می‌کند.

۴. توازن و جامعیت را رعایت کنید. به هنگام طراحی و آماده‌سازی برنامه اجرایی هشیار باشید به دام محوریت

* پی‌نوشت *

۱. حوزه‌های تربیت و یادگیری براساس سند برنامه درسی ملی یازده مورد به شرح زیرند: ۱. حکمت و معارف اسلامی؛ ۲. قرآن و عربی؛ ۳. زبان و ادبیات فارسی؛ ۴. فرهنگ و هنر؛ ۵. سلامت و تربیت بدنی؛ ۶. کار و فناوری؛ ۷. علوم انسانی و مطالعات اجتماعی؛ ۸. ریاضیات؛ ۹. علوم تجربی؛ ۱۰. زبان‌های خارجی؛ ۱۱. آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده.

* منابع *

۱. سالی براون و هلن هورن. چگونه کیفیت آموزشی را بهبود بخشیم. ترجمه نویسنده مقاله. انتشارات قدیانی. تهران. ۱۳۷۹.
۲. سند برنامه درسی ملی. اسفند ۱۳۹۱. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. وزارت آموزش و پرورش.